

tivované, jasné a přesné vyjadřování. Miroslav Novák dbá jedné z důležitých zásad psaní vědeckého textu, kterou je sdělnost (s výjimkou jednoho citátu na straně 75, který „pozapomněl“ přeložit z angličtiny do češtiny; jedná se však skutečně o jedno zcela nepodstatné opomenutí). Díky tomu jsou analýzy i těch nejsložitějších otázek, kterými se v knize zabývá, dobře srozumitelné. Autor precizně pracuje s rozsáhlým odkazovým aparátem, a dává tak čtenáři dobrý návod k eventuální práci s další literaturou. Je dále vhodné vyzdvihnout dvě přílohy. První přílohou je chronologický seznam Aronových knižních publikací ve francouzštině (s. 173–88), doplněný navíc o informace o překladech do jiných jazyků včetně češtiny (titulů v češtině bohužel není příliš mnoho). Druhou přílohu tvoří výběr knižních publikací (včetně monotematických čísel časopisů), který byly o Aronovi ve světě vydány (a také tří internetových odkazů na stránky k Aronově dílu) (s. 189–90). Užitečný je jmenný rejstřík a nakonec i grafická úprava knihy je na dobré úrovni.

Bývá „dobrým zvykem“, že součástí recenzí jsou kritické poznámky na adresu autora a jeho publikace. V případě této knihy lze však učinit výjimku. Nemá-li být recenzentova kritika sportem či projevem jeho nadměrné pedanterie, potom je v tomto případě nadbytečná a bezdůvodná. Novákova kniha je nesmírně zajímavá, intelektuálně podnětná a v neposlední řadě dobře napsaná. Nejen, že zaplňuje prázdné místo na našem knižním trhu, ale představuje také hodnotnou analýzu jak Raymonda Arona samotného, tak i řady problematických okruhů z oblasti teorie politiky, sociologie a zprostředkovaně rovněž moderních dějin.

Michal Kubát

Thomas F. Remington, *Politics in Russia*. New York: Pearson/Longman, 2008, 270 s.

Poměrně nic neříkající název publikace, Politika v Rusku, si hned na úvod vyžaduje stručné objasnění svého obsahu a charakteru, a také tak snad potvrzení či vyvrácení očekávání čtenářů. Pod tak široký pojem, jakým je politika, autor skryl monografii usilující o představení vývoje politického dění v Rusku od rozpadu Sovětského svazu do současnosti (datově sahající ke konci roku 2006). Vytkl si tedy velmi obtížně uchopitelný a jistě i ambiciózní záměr, nicméně v jeho prospěch může svědčit dlouhodobá odborná činnost na Emory University of Atlanta i fakt, že s tématem pracuje taktéž dlouhodoběji, neboť recenzovaná publikace vychází již v pátém a přepracovaném vydání. Jako nosná osa publikace tak stojí komplikovaný a bolestný proces ruské politické tranzice obsahující plno problematických otázek, na jehož konci se (zatím?) nachází neméně problematický režim, který je možno plně ztotožnit s osobou dnes již bývalého prezidenta Putina. Problematický proto, že formálně stojí na normativně i institucionálně demokratickém základě, ale jeho

skutečné fungování se zakládá na skrytých, pochybných a často i autoritativních praktikách, jak ostatně autor několikrát konstatuje. Autor zvolil metodu obecného a komplexního výkladu, kterou se však často nebojí doplňovat i vlastními analytickými a hodnotícími tvrzeními. Tedy nemáme co do činění s čistě politologickou monografií (jak by nás mohl svádět název), ani s nějakou případovou studií zpracovávající určitý izolovaný předmět ruského politického systému, protože autor klade hlavní důraz na celkové souvislosti tranzitivního procesu. Poslední vstupní poznámku je nutno věnovat termínu politics, který však autor očividně nepojímá ve striktním politologickém významu, ale používá jej jako obecné označení pro politiku (nejasněji to můžeme doložit na zahrnutí kapitoly věnované ruskému ústavnímu zřízení, která v politologické terminologii spadá pod tzv. polity neboli institucionální stránku politiky).

Jak se tedy autor s takto obtížným tématem vypořádává? Celou publikaci otevírá kapitolou věnovanou stručnému nástinu hlavních problémů ruské politické tranzice po roce 1991, z nichž nejvíce zdůrazňuje celkový úpadek státní moci. Již zde je naznačena metoda výstavby textu, která je víceméně shodná pro celý zbytek publikace. Ta spočívá v navazujícím výkladu tří chronologicky navazujících etap, zahrnujícím popis sovětského modelu v jeho posledních letech, prezidentství Borise Jelcina jako hlavní fáze tranzitivního procesu s dominantními prvky rozvratu a chaosu a uzavírající se analýzou současné situace, která je popisována především z hlediska obnovení a posilování role státní moci a stabilizace za Vladimira Putina jako reakce na chaos 90. let. Zde bych rád podotkl, že tato struktura má jistě své logické ospravedlnění (autor několikrát oprávněně zdůrazňuje, že bez pochopení výchozího stavu není možno tranzici pochopit), avšak také jisté nedostatky. Jedná se zejména o to, že pasáže věnované popisu konce sovětského období nabízejí velmi obecné informace. Navíc jsou, zejména pro čtenáře majícího základní přehled o této periodě, zbytečně rozsáhlé a opakující se. Tento fakt může být způsoben určením publikace pro studenty ve Spojených státech, kde jistě není povědomí o sovětských realitách tak rozsáhlé jako třeba v zemích bývalého východního bloku. Druhá kapitola, rozebírající koncovou etapu sovětského režimu a jeho rozpad, se mi pak s ohledem na výše řečené jeví jako zbytečná, neboť autor tyto téměř totožné informace poskytuje ve vstupech jednotlivých kapitol. Mám-li na tomto místě pokračovat v hodnocení slabých stránek publikace, tak k nim řadím i kapitolu následující, věnovanou ruskému ústavnímu pořádku, a kapitolu zařazenou jako poslední, s názvem Rusko jako regionální supervelmoc. Obě se totiž omezují pouze na velice zevrubné a zkratkovité zpracování daného tématu, navíc se ani v minimální míře nesnaží o nějaký rozbor uváděných realit a faktů (např. není věnována dostatečná pozornost specifickému postavení prezidenta v ruském ústavním systému, které je nutné k pochopení jeho faktického fungování), které u ostatních kapitol nechybí. Autor jistě chce poskytnout komplexní náhled na ruskou politiku, a proto do publikace tyto kapitoly zahrnuje, ale kvalita i kvantita jejich zpracování za tímto chvályhodným záměrem značně pokulhává. Samostatnou kapitolou pak zůstává část publikace vě-

novaná ruské ekonomice. Autor na několika místech zdůrazňuje, že hodlá důsledně analyzovat (s. xi, hned v následném úvodu na s. 2 či na s. 24), zda jsou mimořádné výkony ruské ekonomiky posledních let založeny pouze na vysokých cenách energetických surovin či zda jsou důsledkem reformy a růstu jiných ekonomických sektorů. Nicméně v publikaci samotné žádný takovýto rozbor nenalezneme, jen několik obecných a povrchních konstatování hodících se spíše do popularizačního či novinového článku, namísto alespoň zmínění tak podstatných faktorů, jako jsou problémy s pokrýváním poptávky surovin v důsledku slabého rozvoje nových nalezišť či modernizace stávajících včetně přepravní infrastruktury nebo nedořešená liberalizace domácího trhu energetických surovin.

Přejdeme nyní k zajímavějším a zdařilejším částem monografie, kterými jsou kapitoly zabírající se postupně politickou participací, ideologií a politickou kulturou, zájmovými skupinami a politickými stranami, a taktéž vztahem politiky a práva. Ty jsou postaveny na již výše zmíněné trichotomické struktuře (sovětský režim – Jelcinova éra – Putinovy změny a stabilizace), kterou někdy doplňuje i vysvětlení základních obecných termínů typu politická participace či sociálního kapitálu. V prvních dvou kapitolách obecnějšího charakteru může čtenář posoudit, k jakým změnám došlo v hodnotových preferencích ruských občanů, jejich artikulaci a prosazování či nakolik se naopak v ruské politické kultuře a myšlení nadále projevují tradiční ideové faktory typu geografického umístění, patrimoniální vlády, dědictví ruského pravoslaví a státem řízené modernizace. Zde jsou velice vhodně a často využity průzkumy veřejného mínění, kupříkladu výzkum důvěry veřejnosti v politické a společenské instituce, a na jejímž čele se pravidelně po roce 2000 umísťuje prezident a na jejímž dně se nacházejí politické strany (s. 134). Zbývající dvě kapitoly pak jsou mnohem konkrétnější a faktografické, ale také z nich lze mnohem snadněji vypočítat hlavní deficity současného ruského politického systému. Zároveň v nich lze nalézt nejvíce kritických poznámek vůči modelu vlády silného státu a kontroly až eliminace opozice, které zavedl prezident Putin. To však neznamená, že by rezignovaly na nabídku objektivního, byť ne příliš do hloubky jdoucího náhledu na tak komplexní otázky, jakými jsou ruský stranický systém či soudní systém. Autor tak například negativně hodnotí situaci, v níž se nacházejí zájmové skupiny („V 90. letech se převažující model artikulace zájmů změnil na pluralistický [...], za Putina se model přesunuje k autoritativní formě korporativismu – takové, kde stát určité skupiny uznává a jiné ignoruje či potlačuje“, s. 151) či se velice trefně vyjadřuje k ruskému politickému stranictví již samotným názvem příslušné kapitoly: „Agregace zájmů a stranický systém: Návrat k systému jedné strany?“ – s. 167). Následuje popis vztahu politiky a práva v současném Rusku, který otevírá kritickou poznámkou: „Za Putina se vláda pokusila oslabit možnosti, aby vlivné soukromé zájmové skupiny typu oligarchů a organizovaného zločinu manipulovaly právním systémem, ale učinila tak opětovným prosazením státní kontroly nad tímto systémem.“ (s. 216)

Jak se tedy postavit k závěrečnému hodnocení publikace? Je při něm třeba zohlednit fakt, že se snaží nabídnout souvislý rozbor tak širokého tématu na jednom

místě a při zahrnutí množství jeho rozsáhlých dílčích aspektů? Nebo je zapotřebí přistoupit k té ambici a k jejímu na několika místech pokulhávajícímu zvládnutí kriticky a odmítavě? Osobně se kloním k první variantě, neboť se domnívám, že se autor se svým záměr pojmout ruskou politickou tranzici v jejím co možná nejúplnějším rozsahu vyrovnal přinejmenším slušně. A to i přes určité výtky ke struktuře, metodě i obsahovým částem práce, neboť tyto slabé stránky je možno tolerovat právě při hodnocení publikace jako celku. Tak i chabé kapitoly věnované ekonomice či postavení Ruska na mezinárodní scéně mohou na čtenáře zapůsobit, alespoň tím, že jej nutí vnímat a přemýšlet o změnách v ruském politickém systému nikoliv v jejich izolovaných bodech, nýbrž komplexně.

Petr Krpec

Frederick Taylor, ***Berlínská zeď, 13. srpna 1961–9. listopadu 1989, z anglického originálu The Berlin Wall***. Přeložila Petruška Šustrová. Praha, BB/art, 2008, 487 s.

Frederick Taylor, vystudovaný germanista, se řadí mezi ty autory historických knih (záměrně se vyhýbám slovu „studii“), kteří nepůsobí na žádné univerzitě ani v jiném výzkumném ústavu. Živí se jako profesionální publicista a jeho bibliografie zahrnuje i několik novel. Hlavní oblastí jeho zájmu však zůstaly dějiny Německa v období druhé světové války a studené války. Do angličtiny přeložil například Goebelsovy deníky. Taylor se proslavil především knihou *Drážďany. Úterý 13. února 1945* – v českém překladu vyšla v roce 2005 – popisující průběh a události zdrcujícího náletu na Drážďany ke konci druhé světové války. Péčí pražského nakladatelství BB/art se v překladu Petrušky Šustrové dostává českému čtenáři do rukou i prozatím poslední Taylorova kniha z roku 2006 nazvaná *The Berlin Wall*.

Knih *Berlínská zeď* je rozdělena na pět hlavních, ovšem rozsahem nestejných kapitol: Písek, Krev, Drát, Cement a Peníze. V zásadě se jedná o rozdělení chronologické. V kapitole Písek popisuje Taylor nejprve historii města, zrození Berlína jako společenského a politického centra Německa a následně etablování Berlína v symbol rozdělení Německa, potažmo světa, na počátku studené války. Druhá kapitola – Krev – se zaměřuje na období mezi bloádou Berlína v letech 1948 a 1949 a samotným okamžikem začátku stavby zdi v roce 1961. Kapitola Drát přibližuje události provázející stavbu berlínské zdi až do období stabilizace situace kolem Západního Berlína (cca v roce 1964). Kapitoly Cement a Peníze pak zkoumají období stabilizované existence zdi, pokusy o její překonávání a na závěr její pád.

Záběr knihy je, jak je zřejmé ze stručného obsahu, nezvykle rozsáhlý a v některých ohledech působí tato šíře až kontraproduktivně. Při čtení knihy se čtenáři zpočátku zdá, že se k událostem spojeným se stavbou zdi a samotnou její existencí